

Хөөчин байр

Элвг хальмг теэгт хавр болч. Хамань болв чигн байрин айсмүд сонъсгдсн болна. Хөбчрин дуд гарна, оln-зүсн шовуд джирглднэ, теегин гексмүд тенъгр бод нисдж дүүвр-дсн болна, ичәнэсн гарсн зурмд нег-негнәннь менд медл-цсн болдж гүүлднэ. Нарна наад бийяр көвкр цагъан уулд салькнд көбгддж нүүлднэ. Ногъан шинкән бултадж көкрджәнэ, тер бийнь хуучн өвснэ бнъгиг дарчкдж.

Минь иим цагт олн-олн хөд, малмуд хар газрас хооран халладж нүүлддж йовцхахнь үзгднэ. Тедн заагт, Элстин зүн-өмн бийд, хойр-гурвн довнь гатц нег отар хөд дө-лән делад идглсн, Элст тал амта йовна.

Хөдн өмн бийднй ик цагъан ноха, негт уралан халладж хатрад, негт хяру хөн талан халладж суугъад, холд харулддж халлагъад йовна. Хөбдин хойр талнь хошад гурвад цагъан нохас бас йовц-хана, эс болгъахла эдниг хө-бдэс йилгъдж большго: хөбд-лэ адл цогцта, хөбдлэ адл зүстэ. Эднэс хөд үргхш, хя-

рнь нам иньг-амрт бээдлтэ.

Хөбдэс зөвэр тедүкид гурвн мөрн тергн йовна, теднэ негнь кумтэ. Эн тергд, хөд хойран хоорнд алцр-алцр йовдлта залу ишкрн дуулдж йовна. Эн залу Элст балгъсна „Победа“ гидг колхозин ах хөбч Аду-чин, Эрднь, хөбдән хар газрт үвлзэгъад, хярдж аашна.

—Эрднь, сән менд йовнт?

—Мөн лавта сән менд йов-навдн!

Иигдж мана кур эклв.

Эрднин эцкнь Элст эргнтк нег күүтрт төрдж өсдж босад, кесг джилд хөбч йовсн бээддж. Малин идгин төлэ Манцин го-лин эргмд газр үлдэл уга үздж меддж йовдж. Хар га-зрт хөбч, малч болдж кесг үвлздж йовдж. Тер тускар кесг туудж-келвр чигн келдг бээддж. Эцкиннь келдж йовсн туудж-келврас Эрднь негинь келв.

Туунэ утх-товчнь иим.

Маларн Хар газрт үвлзнэ гидг кезәнэ цагт, бурхни хя-ар-өглгъ хяәнэ гих төстэ бо-лдг бээддж. Тер учрар, хөбч-малч улс авч одсн малмудан

аргъан нөбл уга, арднь ордж ягъдж асрад, менд бүрн хяру авч ирдг болвчн, тедниг ачлдж шанъндг уга бээддж. Юнъгад гихлэ, тер хөбч-малч улсин нилч биш, бурхна хя-арн, байн эзнэ хув гидж цэ-алгъдг бээсн болна.

Хуучна цагт зярмдән үкр-чир, хөбчир Хар газр тал намрт мал авч одад, хавртнь хоосн хярдж ирдг бээддж. Ти-игдж ирсн улсиг „гирлгән уурсн“, эсклэ „модан гартан бярсн“ кишго улс гидж келдг бээддж,—гидж Эрднь нахлин бнъгяр инэв. Курнътдж шат-сн чирәнй кишгтэ эрэгъяр дү-урв, джөблн халэцтэ нүднэ джигтэ байрар гилвкв.

—Зовлнэ уга—джиргъл уга, көдлмш уга байслт уга,—гидж эндрк байран Эрднь келдж өгв.—Хар газрт дөрвн сард хөбгъән хадгълад, ода хярдж йовсмдн эн. Нääмн зун йирн хө толгъалдж гарлав, мел тер кевтнй, нег чигн туру кемт-рәлго, менд авч хярдж йов-навдн.

Иигдж келн тусчкад, Эрднь эн дөрвн сард эврәннй үзсн нөр уга кесг сө, көлслгътэ кесг өдр седкл дотран санв. „Малмуд—мана кишг... Энүг

халладж, харсгч салдс—би... Нег чигн туру кемтрәлго эн малан үвлэс авч гархла,—тер мана хув, мини нилч, мини байр“... Иим уха бндинд до-тран санад, эн дөрвн сард, газрин холд, теегин көдәд, гергтәгъән, хурта салькта ке-сг сө нөр уга, кесг өдр көл-рәдчн, даарадчн көдлдж йовла.

Демнәд чон бәрдг цагъан-цагъан нохаснь сөбднй хөбдиг төгәләд кевтцхәдг, Эрднь сө босад дуугъан бгәд оркхла, эдн өсрдж босллад, энд—тен-дән харвдж хуцлдг. Эннй Эрднин сургъсн дасмдж. „Кө-өрксм“—гидж Эрднь эднән таална. Эцәд, муурад одсн хөбдиг Эрднь эндл уга тем-дгләд, салгъдж асрдж ясрул-на. Нег көкшәвр хөн генткн догълад бәäv. „Кишва көкшә үкдж, күүнэ нер гутахар бә-ävзгоч“,—гидж Эрднь уурлад, тууг бәрәд көлинй халәв. Ар-вн хойр арата болсн акад чо-лун, турун хоорнднй орад, зовадж йовсн бээддж. Туугинь авч хаяд, босхад оркхла, кө-гшн хөн хойр-гурвн алд гү-учкәд, хяру Эрдниг халәгъад, боркл дуугъар мääльв.

Эдү мет кесг эс-болх уур-мг толлврин бийнь Эрднин

седкл хадгълна.

Хөд саак кевтән деләд, өв-сән иди, урвәд уралан йова-йовна. Иигәд, малин таалар, хонсидан хонад эдн эн-тер-го, хойр-гурвн зун дууна йо-вад, эврә газрин захд ирдж йовна.

—Эрднь, наартн!—гидж ку-укд күүнэ цегәхн дун тергд талас сонъсгдв. Эннй Эрднин гергн, ицгтә иньгнь Мацг, хо-тан уутха гидж Эрднән дууд-джана.

Тергд деер хошад—гурвад хөд үзгдв.

—Эдн ягъсн хөдв?

—Хатмл хөбдиг муурхлань тергнд ачвдн.

Тас гару угагъар малан ме-нд гертән авч ирдж йовх Эрднин байр буслад бәәх зөв-тә, болв Эрднәд тиим бә-әдл уга.

—Удл уга хөд хургълх,—эн ик керг өмн бргнд,—гидж Эрднь, уданар татад, уха гү-үлгджәх бәәдлтәгъяр келәд, хальмгин йосар, хөбннй чигн менд байрта харгъдж йовх болад, гирлгән ээм деерән хаяд, гергнй йовх тергн тал алхмндж ишкәд гарв.

ИНДЖИН ЛИДЖ.

Элст. апрель. 1957 лж.